אישים באגרות הראי"ה

הרב יהודה לייב זלצר

רב וסופר תורני, שהתכתב עם הרב קוק על לימוד פנימיות התורה · שנות חייו אינן ידועות לנו

3 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

הרב יהודה לייב זלצר היה רב וסופר תורני בדורו של הרב קוק. פרטים ביוגרפיים עליו לא מצאנו במקורות שבדקנו, ומה שידוע עליו כאן הוא מן האגרות: הרב קוק פונה אליו בתוארי כבוד, משבח מאמר שכתב, ומשתף אותו בעניין הרידב"ז (ראו בפרשת הרידב"ז והרב קוק - מחלוקת השמיטה באהבה) ומשפחתו.

הרב קוק על הרב יהודה לייב זלצר

שלוש האגרות אל הרב זלצר, מתרע"ג-תרע"ד, הן מן האגרות החשובות על לימוד פנימיות התורה. הרב קוק משבח את מאמרו, אבל כותב שהתרופה הכללית היא לשוב אל "נשמת התורה": גדולי הכישרון עסקו רק בצד המעשי, ועזבו את הצד העיוני והקדושי, שבו גנוזה הגאולה (כרך ב', אגרת תפג).

כשנפגע הרב קוק מן החשד כלפי מי שקורא ללימוד פנימיות התורה, כתב לרב זלצר שגדולי הקבלה כבר הזהירו על כך, ושבדורנו יש להקל בתנאי ההכנה, כמו שהקל הרמ"ק, כי חלק גדול מתחלואי הדור בא מצמאון רוחני (כרך ב', אגרת תרב). אחרי פטירת הרידב"ז כתב לו הרב קוק על צערו ועל מצבה הדחוק של משפחתו, והבטיח לכתוב ל"אגודת ישראל" לעזרתה (כרך ב', אגרת תרט).

האגרות

כרך ב', אגרת תפג: בכ"ה בטבת תרע"ג, מיפו: הרב קוק משבח את מאמרו, אבל כותב שהתרופה הכללית היא לשוב אל "נשמת התורה". גדולי הכישרון עסקו רק בצד המעשי, ועזבו את הצד ההרגשי, העיוני והקדושי.

"דעות, וממולא בדעת ויראת ד' טהורה מו"ה יהודה לייב זעלצער שליט"א"

כרך ב', אגרת תרב: בכ"ח באלול תרע"ג: הרב קוק נפגע מן החשד כלפי מי שקורא ללימוד פנימיות התורה, ומסביר מדוע בדורנו יש להקל בתנאי ההכנה ללימוד הזה.

"שלו' וברכה, ושנה טובה, לכבוד ידידי הרב הגאון אוצר תוי"ר חכם וסופר מו"ה יהודה ליב זעלצטר שליט"א"

כרך ב', אגרת תרט: בכ"ג בתשרי תרע"ד: צער על פטירת הרידב"ז ועל מצבה הכלכלי הדחוק של משפחתו. הרב קוק יכתוב ל"אגודת ישראל" לעזרתה.

"כ' ידי"נ הרב הגאון החו"ב סוע"ה איש האשכולות מוהר"ר יהודה ליב זעלצער שליט"א. שלו' וברכה, ישועה ונחמה, וכט"ס"

ראו גם

על הרידב"ז, שבעניינו עוסקות גם האגרות אל הרב זלצר. (לדף האיש)

כל האגרות בנושא קבלה וספר הזוהר. (לדף הנושא)

נוסח האגרות

3 האגרות שבהן נזכר הרב יהודה לייב זלצר, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תפג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה טבת תרע"ג - יפו **נמען:** הרב יהודה לייב זלצר

הרב קוק משבח את מאמרו של זלצר, אבל התרופה הכללית היא לחזור ל'נשמת התורה'. גדולי הכישרון עסקו רק בצד המעשי, ועזבו את הצד ההרגשי, העיוני והקדושי, שבו גנוזה הגאולה. כשהכפירה והשמד מתפשטים, ממשיכים לחפש 'סגולות'. 'רדיקלים אנו מוכרחים להיות'. האורתודוקסיה במלחמתה השלילית מסתפקת בדמיונות. אילו חלק מבעלי הכישרון היה עוסק בבירור מושגי האלוקות, הנבואה, הגאולה ותיקון הנשמות, הייתה פורחת גבורה אחרת. אין קפידה בינו לבין הרידב"ז.

עיקרי הדברים

- עזיבת נשמת התורה - שורש הנפילה.
- 'רדיקלים אנו מוכרחים להיות'.
- ביקורת על האורתודוקסיה השלילית.
- קריאה לבירור מושגי האמונה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3]. כ"ה טבת תרע"ג[4]

עתרת שלו'[5] וברכת עולמים, לכבוד ידיד נפשי הרב הגאון החו"ב[6] סוע"ה[7], איש האשכולות הוגה דעות, וממולא בדעת ויראת ד' טהורה מו"ה[8] יהודה לייב זעלצער שליט"א[9].

אחדשה"ט[10] באהבה טהורה ונאמנה,

מאמרו היקר הגיעני, ובעוצם טרדותי המרובות עברתי עליו, ונהניתי מאד מסגנונו הספרותי, העשוי בטוב טעם, ומדעותיו הצודקות בכללות דבריו. מאמרים וספרים כאלה הם בודאי בדורנו אחת מהרטיות היותר טובות למכתנו האנושה. אמנם לעולם לא נוכל להתעלם מהתרופה הכללית הכוללת את הכל, ושעזיבתה היא שגרמה לנו את נפילתנו, והוא הדבר מה שאני בעניי ובמר נפשי רגיל לקרא, לשנות ולשלש מאות ואלפים פעמים, עזבנו את נשמת התורה וזאת היא הצעקה הגדולה המקפת בעזה דורות רבים, מימי הנביאים, הסופרים והחכמים, גדולי הדורות הראשונים והאחרונים. גדולי הכשרון שבנו, פנו להם בעיקר אל הצד המעשי שבתורה, וגם שם רק במקצועות מיוחדים, עבדוהו והרגילוהו בחינוך, והצד ההרגשי, יותר מזה הצד העיוני, ומה שלמעלה ממנו ובא אחריו ממילא, הקדשי ההופעי, שבו הגאולה והישועה גנוזה, אותו עזבו לגמרי, ולגס-רוח ומשוגע יחשב גם מי שבא ותתבע את העלבון הגדול הזה, מרועי האומה. הקול הגדול של חוקרינו האלוהיים, של חסידינו העליונים, של המקובלים הטהורים באי בסוד ד', קדושי המבט ואדירי הרצון, חוכי ישועה וצופי גאולה, היה לקול קורא במדבר.

ועד כה, אחרי אשר כל כך הוכינו, אחרי אשר הכפירה מגיחה עלינו מעברים, בעביה המנוולים בשחרותם המזוהמה, השמד כקטב ישוד לחטוף ממנו אלפים נפשות בכל שנה, ובקרב המחנה שהתורה

והאמונה היא דגלה, שמה ושערוריה צלמות ואין סדרים, אין חפץ ברור ולא אידיאל מחוור ומסודר. עוד המחשבה חזקה היא ש"בסגולות" ירפאו את שברנו, ב"סגולות" שהנשמה אינה מתמלאה מהן, כל זמן שאין ממלאים אותה במה שהיא ההכרח היותר נמרץ לסיפוק חייה.

בשום אופן לא תקום ולא תהיה עצה, המורדת בקול ד' הקורא מתוך מעמקי נשמותיהם של קדושי עליונים מני אז ועד עתה. לתשובה גדולה אנחנו נקראים, לתשובה מאהבה ולכל מכשיריה, דוקא בעת משבר גדול וסכנה עצומה, צריכים לקחת את המעולה שבתרופות, רדיקלים אנו מוכרחים להיות, בפשרות למחצה לשליש ולרביע מאומה לא נתקן. האמונה אבדה, הולכת ומתדלדלת, מפני שהופרה תורתה, אין דורש ואין מבקש. האורתודוקסיה במלחמתה השלילית כעת משפיקה את עצמה בהבלי שוא ובדמיונות כוזבים, שהחיים והמציאות מחריבים אותם, ומחריבים עמם את נושאיהם. לא זאת היא נחמתנו מה שהצד האפיקוורי שבעמנו, הוא יותר צפוי להרס וכליון. צרת רבים כזאת אינה חצי נחמה, כי-אם צרה כפולה. ההוראה באצבע שנראה על ליקויים של חושבי המחשבה שבאומות, לא יתנו לנו עז וחיים, כשאלה הם רק דברים שליליים. ולמה נלך בדרכים רחוקים, בעוד שהדרך הכבושה והישרה לפנינו היא. כל התורה בפירושיה הרוחניים כולם, צריכה היא להתעלות אצלנו. כל מי שיש אומץ בלבבו, כח בעטו ורוח ד' בנשמתו, קרוא הוא לצאת אל המערכה ולצעוק הבו אור. מחזה אחר, לגמרי אחר, היינו רואים בדורנו, אלמלי נתנדבו חלק רשום מבעלי הכשרון, הממולאים בתורה ובשכל טוב, לעבוד את כרם ד' בתוכו פנימה, לעסוק בטהרתם של מושגי האמונה והעבודה, בבירורן של הדיעות בעניני האלהות, הנבואה, רוח הקודש, הגאולה והצפיה לתשועה, תשועת האומה ותשועת העולם, תיקוני הנשמות של היחידים ושל הרבים, תיקון הרוחות של הדורות העוברים, העתידים, וההוה על גביהם.

גבורה אחרת היתה פורחת ועולה בעדר ד' הנפוץ.

הוד נורא ועליון היה מתפרש ומתגלה על המון רב של חכמי תורה, וזוהר עליון היה משתפך מהם על האומה כולה ועל העולם כולו. הספרות המתדלדלת, ההולכת ומתחשכת, מתנוולת ומתטמאת, במובנה החדש בישראל ובעולם, היתה לה תקומה ופדיון על ידינו, על ידי הגיונותינו הענקיים, ע"י[11] הבעותינו הברורות שהיו ראויות להיות יסודות לחיי עמים רבים, להוציאם ממחשכים לאור, והרשעה והסכלות, האויליות שבאמונות הדופיות, היו הולכים ומתבערים, ואנחנו היינו המתחילים במלאכת-שמים הגדולה של ביעור רוח הטומאה מן הארץ, ושל התחלת הופעת תיקון עולם במלכות אל עולם. ועל זה אנו נתבעים ולזה נוצרנו. ובכל זמן שאנו נדדים, נשחטים ונטבחים, כצבאות וכאילים, על אשר אין אנו מכירים את תפקידנו, באים אנשים קטנים ומצומצמים, ומרפאים אותנו ברפואות קרות מכל המינים ואת סם-החיים העיקרי, אותו מניחים בקרן זוית. אלה מתוך טמטום הלב וקטנות-אמנה, ואלה מתוך גאוה וחסרון-ידיעה, ועוד הפעם חושבים שהגדלת תורה והאדרתה, כשתהיה באותו המובן הצר והיבש, שלא היה בכחו להחזיק את עמדתנו מעת אשר השתערו רוחות קולטוריות, והמון תביעות רוחניות נגדנו, שזו תהיה גם כעת התרופה הכוללת לכל מכאובותינו הרבים.

לא יחשדני כבוד חביבי, ואקוה ששום אדם לא יחשדני, במיעוט אהבה, חלילה, לתורה המעשית, להתמדת לימודה ולהרחבתה בפלפול וסברא, בחריפות ובקיאות.

אבל בעת שהדבר בא עד לידי הפרת תורת אמת, תורה דלעילא, עד לכדי הדעכת נשמת הנשמה, עד כדי החלשת כח המחשבה, ועד כדי הבאת מעמד החיים הרוחניים שלנו, ושל כל העולם כולו התלוי בנו, למצב של פרפור ועילוף נורא, "והעם לא שב עד המכהו ואת ד' צ' לא דרשו", ואם יבא אחד ויאמר שישועתנו מונחת היא בנשמתה של תורה, בהגדלתה והאדרתה העליונה והאמיתית, יבאו כל הטוענים מעברים וימטירו עליך מבול של השגות: מה אתה חפץ, בקבלה, במוסר, בחקירה, בפילוסופיה, בדרשנות, בספרות, בשירה, הלא כל אלה פשטו את הרגל, ולא נתנו לנו את מה שהבטיחו בעת שהתחילה תסיסתם, וטענות כאלה מספיקות כבר להחניק את קול ד' הקורא בנו מקרב מעמקי נשמתנו וממלא העולמים כולם, דרשוני וחיו, - בעת כזאת אנו חייבים להפגין על הגדול שבחסרונות. אין אני מדבר כעת ע"ד[12] הפרוגרמות הפרטיות, איך באים לסדר סדרי לימוד וסדרי מחשבה, סדרי ספרים, סדרי ישיבות ערוכות, שבעצם דאגתן להרחבתה של תורה במובנה הפשוט, תהיינה משמשות לנו למגדלי עז ומבצרים לרוח ד', שמהם יצאו גבורי אל, כימי עולם. כל אלה העצות הפרטיות ילכו ויתיצרו, אחרי שהעיקר יוכר, אחרי שכל השאלה תהיה על דבר האמצעים והסדרים.

צר לי מאד שאי-אפשר לי כעת להרחיב דברים, וק"ו[13] לכתוב איזה מאמר מסודר לכבוד ספרו של כת"ר[14], שהנני רואה אותו בתקוה של חטיבה חשובה בע"ה[15]. אמנם הבעתי קצת מאנחתי לפני לב טהור ובעל דעה נכונה כהדרת כבוד חביבי. ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים, לחזק את ידי העמלים עם הציבור לשם שמים, ולאמץ את רוח כל אשר זיק אור ד' בוער בלבבו, לקום יחד באגודה אחת להאיר אור ד' על עמו, ותפקידה של ארץ ישראל, בתור גיא חזיון, יוכל רק בתכונה זאת לצאת מתוך המחשכים הרבים אשר יסבוה.

והנני בזה חותם בעתרת ברכה לכת"ר[16] וכא"ל[17], יחזק ד' כחו ופועל ידו ירצה,. כנה"ר[18] ונפש ידי"ע[19] דוש"ת[20] ומכבדו מקרב לונ"ח[21],

הק' אברהם יצחק ה"ק

ע"ד ידי"ע הגרידב"ז[22] שי'[23], הס' לא ראיתי, אבל בשום אופן אין מקום לשום קפידא בין אוהבי אמת שכמונו תלי"ת[24]. הנ"ל[25].

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. החו"ב - החריף ובקי
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

10. אחדשה"ט – אחרי דרישת שלומו הטוב
11. ע"י – על ידי
12. ע"ד – על דבר
13. וק"ו – וקל וחומר
14. כת"ר – כבוד תורתו
15. בע"ה – בעזרת השם
16. לכת"ר – לכבוד תורתו
17. וכא"ל – וכל אשר לו
18. כנה"ר – כנפשו הרמה
19. ידי"ע – ידידו עוז
20. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
21. לונ"ח – לנחמת ציון
22. הגרידב"ז – הגאון רבי יעקב דוד בן זאב (רידב"ז)
23. שי' – שיחיה
24. תלי"ת – תודה לא-ל יתברך
25. הנ"ל – הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח אלול תרע"ג - יפו **נמען:** הרב יהודה לייב זלצר

הרב קוק נפגע מהחשד הכללי כלפי מי שקורא ללימוד פנימיות התורה. גדולי הקבלה צועקים שמי שמסלק את רזי התורה 'מחריב את העולם' (תיקוני זוהר), והגר"א כתב שהפרדס הוא פנימיות התורה. שני שינויים חלו בדורנו: הקלה בתנאי ההכנה, כמו שהקל הרמ"ק, משום שחלק גדול מתחלואי הדור נובע מצמאון רוחני; והכשרה מדעית רחבה בחכמות הרוחניות, שנדרשת 'בימי שלטון העט'. כשאין מענה לצמאון, החיים מייבשים והורסים. יש לדון לכף זכות, ו'דברי תורה דודים זה לזה'.

עיקרי הדברים

- חובת לימוד פנימיות התורה.
- הקלה בהכנה בגלל צמאון הדור.
- הכשרה מדעית.
- לדון לכף זכות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח אלול תרע"ג[4]

שלו'[5] וברכה, ושנה טובה, לכבוד ידידי הרב הגאון אוצר תוי"ר[6] חכם וסופר מו"ה[7] יהודה ליב זעלצטר שליט"א[8], כוח"ט[9] וכט"ס[10].

מכתב כת"ר[11] עם מאמרו היקר הגיעני. סופם של דבריו ע"ד[12] החשדנות הכללית, לכל מי שבא לתבע בזמננו עלבון פנימיותה של תורה, הדאיב מאד את לבבי. וכי נעלם מכבודו, שכל גדולי הקבלה פה אחד צועקים ככרוכיה, שכ"ז שמסלקים מאורייתא את רזיה, ואינם עוסקים בסודותיה, מחריבים את העולם. אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש, אינון דמסלקן רזא וחוכמתא מאורייתא ומשוין לאורייתא יבשה, הוא מאמר מפורסם בתקו"ז[13]. והגר"א[14] בסי'[15] רמ"ו סקי"ח[16] בביאוריו השיג על רמ"א על דעתו בפירוש פרדס, שהיא כדעת הרמב"ם[17] הפילוסופיא האלהית והטבעית, אלא שבאמת היא פנימיות התורה המקובלת, וכי'[18] ע"ז[19] איך אמר אבל לא בשאר חכמות, שסיים שאין ללמוד אותן כ"א[20] באקראי, הרי עיקר קיבול שכר אין לך יותר מזה, שהוא "דבר גדול". הרי שפשוט הוא, שמי שכבר מוכן עכ"פ[21], ע"י[22] מילוי כרסו בבשר ויין, הרי הוא קרוא לשום לימוד קבע ולא ארעי בפנימיותה של תורה. ומובן שהקביעות חייבת להיות, בבינה ובעומק בחריפות ובבקיאות, כדרך גדולת הלימוד שבהלכה ללומדים המובהקים, כ"ח וחד לפום חורפיה.

אמנם נשתנו עלינו הענינים בשני עקרים חשובים.

העיקר האחד הוא, לעשות הנחות וקולות בעניני ההכנה שהחמירו כ"כ[23] הראשונים בה, מפני שהמדה של מילוי כרס בבשר ויין היא מדה הצריכה לשיעורים הרבה. הדורות הראשונים היו נוהגים להחמיר בה הרבה, והמקובלים היותר אדירים החלו כבר מאז להקל בזה, ולהעמיד את תוכן הדבר על מדתה

של לומדות בינונית, כמפורסם מדבריו של הרמ"ק[24] בספרו "אור נערב". ובדורנו, שהעריגה הרוחנית מצד אחד מתגדלת היא בכלל, עד שאנו קובעים יסוד לומר, שהחלק היותר גדול מתחלואי הדור הוא בא מתוך צמאון בלתי-מרווה זה, לא משתבשים כ"כ אותם הנתבעים ממעמקי רוחם לצדד כדברי המקילים בזה, שהיו גדולי עולם. עכ"פ לאותם המרגישים בקרבם גם הם צמאון רוחני גדול, ומתחילים עכ"פ להרגיש שע"י[25] מילוי רוחני, של דברים גדולים קדושים אלהיים עליונים ירגישו בקרבם הרוחה אצילית, והם הם העומדים תמיד על מעמד של זירוז לעשות עיקר גדול מהתורה הנגלית והמצות המעשיות, אלא שהם חפצים שלא יסתפקו בזה לבד, מבלעדי האור הגנוז המחיה את הכל ומעודד את כל.

העיקר השני הוא לאידך גיסא, ההכשרה המדעית, כלומר הידיעה הרחבה בכל ענפי החכמות הרוחניות שהן מצרניות להחכמה האלהית, וידיעה עכ"פ באיזה צד של חשיבות ביתר החכמות. הכשר זה לא הובלט כ"כ בדורות הראשונים, כ"ז[26] שהקבלה היתה באמת חכמה עלומה, לא נכתבה ולא נתפרשה והוכרחה להמסר מפה לאוזן "מפי מקובל חכם לאוזן מקובל מבין" (הרמב"ן[27]). אז היו המוסרים כבר מכלילים את כל התמצית הנדרשת לרוממותה של הנשמה, לסיפוגה את יסודות החיים הרוחניים העליונים הללו, את כל הפרקים הנדרשים, מהחכמות הרוחניות כולן, וחלקי החכמות העולמיות הכלליות, המעורבים בזה.

אמנם בימינו, ימי שלטון העט, הלוקח הרבה את מקום הפה, אי-אפשר כלל שיוכשרו הלבבות להגיונה העליון של תורת אמת, בדעת ד', כ"א עם ההכשר המלא של כללותן של החכמות הרוחניות, שכל המקצע הרוחני שבתורה, המחקר, הפילוסופיה, המוסר, המדות, הפיוט והשירה, וחלקים רחבים מחכמת הנפש כבר הוא רצוף בזה. ונמצא שהננו נתבעים לעליה תרבותית גדולה, שהיא רצופה כולה בקדושה ובטהרה.

מהו הלימוד היסודי של חכמת האמת, אם לא הפירוש המקובל של אמונת ישראל, בכל מרום קדושתה וטהרתה, שבכל מה שהעזיבה הולכת ומתרבה, ותורה דלעילא מופרת, הולכים קוצים וברקנים וצומחים מאליהם, סביב סביב לנקודת האורה של אמונת אלהי אמת. הצמחים הרעים אינם צריכים עבודה, מתוך עצלות מעצמם הם גדלים. והדור הזה הלקוי כ"כ במחלת הכפירה, שהיא רפיון האמונה, האם אין לנו יסוד לומר, שלתשועתו אנו צריכים להרבות בתורת האמונה. וכ"ז שהארטודקסיה אומרת בעקשנות דוקא, לא, רק גמרא ופוסקים לבדם, לא אגדה, ולא מוסר, לא קבלה ולא מחקר, לא דעת העולם ולא חסידות, ועם כ"ז אנכי אחזיק את מלחמתי, נגד כל הקמים עלי מעברים, - הרי מדלדלת את עצמה, וכל האמצעים שהיא לוקחת בידה להגן על עצמה, מבלי לקחת את סם-החיים האמיתי, אור התורה בפנימיותה, הם לה לא לעזר ולא להועיל, והיא מתמלאה עי"ז[28] בקצף אין-איל, ומתמלאה מחשבות של משטמה, ומדנים, גם בינה לבין עצמה, וכחה הולך וכשל. לא חלילה על נקודת התם, קשר הקודש של התורה והאמונה בכללות, לא על דבקותה הגדולה במצות המעשיות ובאהבת התורה הנגלית עכ"פ, אמרתי "שהיא משפיקה את עצמה בהבלי שוא ובדמיונות כוזבים שהחיים והמציאות מחריבים אותם", אלא על התולדה העניה שהיא מוציאה מידי נקודתה זו, שהיא עומדת

בתוכה במצב של צמצום וקדרות, שע"פ[29] זה היא שוללת את כל הרחבת אורה, מצפוני צפונות עד גלויי גלויות, מהארת אש קודש לתפילה ברוח מלא חסון קדוש, עד הארת חכמה בחשבון ברור ממקורה של תורה ונשמת אל חי אשר בקרבנו ומזה באה התוצאה של הצמצום המקוצף, שכל תיקון עולם, וכל כח חיים מתגלה, הכל הוא נראה לה כבא לבלע אותה, להוריד עז מבטחה.

עמידתה על יסוד רעוע זה, מבלי פנות אל אשר הרו והגו כל החכמים והקדושים היותר עליונים, שבכל הדורות בישראל, וגם באדם, עד שהיא מוכרחת להאחז תמיד במלחמה שלילית לבדה, חוץ מהדבר הגלוי ומוחש, הנגלה שבתורה ובמצות לבד, שאינו יכול בשום אופן לבא ולהביא למטרתו, בכל הדורות וביותר בדורנו, כ"א ביחד עם התרחבותם של שרשיו המרובים הרוחניים, - שלילה זו היא באמת מולידה השפקה של הבלי שוא ודמיונות כוזבים, שהחיים והמציאות, הגשמי והרוחני, מחריבים אותה. ואם נבא לחשוד את כל מי שהוא טוען בעד הרוחניות של העולם, ושל התורה, שהיא באמת יסודנו הישראלי, נגד האליליות החמרנית בכל הופעותיה, - כשהוא משנן תמיד שהבסיס לכל גובה זה, לעולם מוכרח להיות, הגלוי והמוחשי "הנגלות לנו ולבנינו", - בנטיות זרות או במחלות רוח, לא נוכל למצא לנו איש ישר בעל רוח פנימי, דורש ד' באמת, שיוכל לדבר איזה רעיון לתקנת הדור. כי על מי לא יוכלו החושדים לומר כאלה.

ואנחנו רואים, שבדורות שהיו טובים מאלה, קרא הרח"ו[30] בהקדמת ספר עץ חיים את הקריאה הגדולה נגד יבשות התורה, ע"י המתגדרים רק בנגלות לבד, והתנצל על הקריאה בשם "שפחה" ו"קליפין" אל המשנה, מפני שעסק המשנה כפי פשטו אין ספק שהוא לבושין וקליפין חצונים בתכלית אצל סודות התורה הנגנזים ונרמזים בפנימיותה. כי כל פשטיה הם בעוה"ז[31] בדברים חומרים תחתונים, אמנם הם קליפין טובים למאכל, כקליפת קנה הבושם, ולכן בהיותם מבינים פשטי המשנה בהלכתה, בלתי טעות, נקראת "עץ הדעת טוב". ונסתיימה שם ההקדמה בהערתו של הגאון מוהר"י צמח, ע"ד הבדלי המצבים של הדורות, "כי גילוי חכמה זאת עתה בדורות גרועים, הוא כדי שיהיה לו מגן לאחוז בלב שלם באבינו שבשמים. כי באותן הדורות (הקודמים) היו אנשי מעשה וחסידים, והמעשים הטובים היו מצילים אותם", וחתם "שהנסתרות נעשו עתה כמו נגלות, כי בדור הזה מושל הזנות ומלשינות ולה"ר[33] ושביה שבלב". א"כ[34] הרי לנו הערה של חשובי דורות, קדושי עליון, שהיא חוזרת ונתבעת מאתנו בדורנו בצורה עוד יותר בולטת. ובליטתה של צורת התביעה, הבאה מהאיחור של התשלומין של החוב, של "מאריה דחובא דדחיק", שהיא מליצה טפוסית בספר האידרא על התביעה לאורה רוחנית, הטבועה בנשמת ישראל ובעולם הכללי, וכשאין הספוק מתמלא עושים החיים את פעולתם ליבש ולהרס, ואח"כ[35] צריכה הרפואה לבא בצירופם של כמה מיני תבלין, שלא היו נדרשים כלל אם היתה הרויית הצמאון באה בעתה בלא התנגדות.

עוד הפעם אני חוזר, ידידי, טוב למעט בחשד על שלומי אמוני ישראל, ת"ח[36] שוקדי תורה, המתכונים רק להועיל. וכבר צווחו ע"ז קמאי דקמאי, שחובת הוי דן את כל האדם לכף זכות סובבת היא ג"כ[37] את הירודים שבעם, וק"ו[38] ליחידי הסגולות, עכ"פ באיזה דרגא שנתארם. ובמקום הטלת מומין וראיית פגמים, יותר טוב ללמוד ולשנן את אותם הענינים עצמם שאודותם אנחנו מדברים. ולא יפול לב אדם

לומר, שמקצע אחד שבתורה ידחוק את רגליו של השני' כי ד"ת[39] הם רעים זה לזה ודודים זה לזה, וכ"א ממלא את אורו של חבירו.

והנני חותם בצפיית ישועה וברכת כוח"ט, ידי"ע[40],

הק' אברהם יצחק ה"ק

באה"ר[41] אדר"ש[42] רב רחימן הגאון רידב"ז[43] שליט"א, ואברכו ברפו"ש[44] בקרוב בתושח"י[45], ובכוח"ט[46] בספר החיים עם צדיקים גמורים לאוי"ט[47]. כנה"ר[48] ונפש ידידו המתפלל בעדו לטובה, כל היום יברכנהו.

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. תוי"ר - תורה ויראה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. כוח"ט - כתיבה וחתימה טובה
10. וכט"ס - וכל טוב סלה
11. כת"ר - כבוד תורתו
12. ע"ד - על דבר
13. בתקו"ז - בתיקוני זוהר
14. והגר"א - והגאון רבי אליהו מווילנה
15. בסי' - בסימן
16. סקי"ח - סעיף קטן י"ח
17. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
18. וכ' - וכבוד
19. ע"ז - על זה
20. כ"א - כי אם
21. עכ"פ - על כל פנים
22. ע"י - על ידי
23. כ"כ - כל כך
24. הרמ"ק - רבי משה קורדובירו
25. שע"י - שעל ידי
26. כ"ז - כל זה
27. הרמב"ן - רבי משה בן נחמן
28. עי"ז - על ידי זה
29. שע"פ - שעל פי
30. הרח"ו - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ח, ו (למשל: חיים + וולף) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
31. בעוה"ז - בעולם הזה
32. מוהר"י - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

33. ולה"ר - ולשון הרע
34. א"כ - אם כן
35. ואח"כ - ואחר כך
36. ת"ח - תלמידי חכמים
37. ג"כ - גם כן
38. וק"ו - וקל וחומר
39. ד"ת - דברי תורה
40. ידי"ע - ידידו עוז
41. באה"ר - באהבה רבה
42. אדר"ש - אחר דרישת שלום
43. רידב"ז - רבי יעקב דוד בן זאב
44. ברפו"ש - ברפואה שלמה
45. בתושח"י - בתוך שאר חולי ישראל
46. ובכוח"ט - ובכתיבה וחתימה טובה
47. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
48. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג תשרי תרע"ד - יפו **נמען:** הרב יהודה לייב זלצר

צער על פטירת הרידב"ז ועל מצבה הכלכלי הדחוק של משפחתו; הרב קוק יכתוב ל'אגודת ישראל'. אין הרב קוק חושש לכבודו, אלא למטרה: לעורר את ת"ח לפנימיות התורה, ש'דא קני מה חסר'. מלבדו ומלבד הרב פנחס הכהן לינטופ, אין מי שמקנא לה בספרות, ואין להתנפל על כך בכלליות. 'רחמנות' של מניעת צרימה מאוזן לא רגילה היא 'אכזריות גמורה'.

עיקרי הדברים

- אבל על הרידב"ז ועזרה למשפחתו.
- חשיבות נשמת התורה.
- 'למול את האוזן הערלה'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ג תשרי תרע"ד[4]

כ'[5] ידי"נ[6] הרב הגאון החו"ב[7] סוע"ה[8] איש האשכולות מוהר"ר[9] יהודה ליב זעלצער שליט"א[10].

שלו'[11] וברכה, ישועה ונחמה, וכט"ס[12].

עוד לא הוגלד הפצע הגדול, של יגון ישראל בהלקח עטרת תפארת פאר הדור הגאון רידב"ז[13] זצ"ל[14]. בכבדות הבלגתי עלי יגון לשמח בשמחת יו"ט[15] הקדוש העבר. יגדור השי"ת[16] פרצותינו ופרצות עמו ברחמיו. והנה נוסף לי מכאוב בהודעי שמצב ביתו של הגאון המנוח הידיד היותר נאמן, נבדל לחיי"ט[17] וארוכים, וזי"ע[18] ועכ"י[19], מדולדל הוא בעוה"ר[20], במעמד הגשמי. הה מי יכול להעלות זאת על דעתו. ד' ירומם פליטת סופריו. והנני מוכן לכתוב בלא איחור לאגו"י[21].

וע"ד[22] כת"ר[23], יאמין ידידי, לא לכבודי אני חש, כ"א[24] למטרת הענין הנשגב של שימת לבם של המצוינים של ת"ח[25], בעניני הרוח הפנימיים, בנשמתא דאורייתא, ביסוד הדעת, דדא קני מה חסר, ודדא חסר מה קני. שאם מוצאים על כל התעוררות קדושה עוררין, ונוהגין עוד מנהג חולין וזלזול בת"ח[26], כמה הפרת תורה יש בזה. ד' יודע כמה גדול הוא הקלקול. וביחוד לא אדע מי הוא מבני תורה המקנאים קנאתה של פנימיותה של תוה"ק[27], בכח הספרות, חוץ מהרב ר"פ לינטופ נ"י[28] מבירז וממני, ואיך שייך להתנפל ע"ז[29] בדרך כללות. להיפוך על רב כשרון ות"ח[30] מובהק שכמותו מוטלת חובת הסיוע לענינים העומדים ברומו של עולם, ולמיהדר אזכותא גם בדברים שהם צורמים את האוזן הבלתי-רגילה לשמע דא"ח[31] ממקור טהור וקדוש בדעות ואמונות. כי הננו חייבים למול את האוזן הערלה, ורחמנות כזאת של מניעת צרימה אכזריות גמורה היא. ומלאכת ד' היא זו ברום מעלתה. והי'[32] ז"ש[33] וברכת אהבה רבה, כנה"ר[34] ונפש ידי"ע[35] דוש"ת[36] מצפה לחסדי השי"ת אורו וישעו לעם ד' הגוי כולו.

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. כ' - כבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. החו"ב - החריף ובקי
8. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
9. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. שלו' - שלום
12. וכט"ס - וכל טוב סלה
13. רידב"ז - רבי יעקב דוד בן זאב
14. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
15. יו"ט - יום טוב
16. השי"ת - השם יתברך
17. לחיי"ט - לחיים טובים
18. וזי"ע - וזכותו יגן עלינו
19. ועכ"י - ועל כל ישראל
20. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
21. לאגו"י - לאגודת ישראל
22. וע"ד - ועל דבר
23. כת"ר - כבוד תורתו
24. כ"א - כי אם
25. ת"ח - תלמידי חכמים
26. בת"ח - בתלמידי חכמים
27. תוה"ק - תורתנו הקדושה
28. נ"י - נרו יאיר
29. ע"ז - על זה
30. ות"ח - ותלמידי חכמים
31. דא"ח - דברי אלקים חיים
32. והי' - והיה
33. ז"ש - זה שלום
34. כנה"ר - כנפשו הרמה
35. ידי"ע - ידידו עוז
36. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו